

WHEN DID THE PURIM STORY ACTUALLY TAKE PLACE? *History, Aggadah, and an Educational Challenge*

1 עזרא פרק ד

(ד) וַיְהִי עִם הָאָרֶץ מְרַפִּים יְדֵי עַם יְהוּדָה וּמִבְּהַלִּים אוֹתָם לְבָנוֹת:
(ה) וְסֹכְרִים עֲלֵיהֶם יוֹעֲצִים לְהַפִּיר עֲצָתָם כֹּל יְמֵי כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וְעַד מַלְכוּת דָּרְיוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַס:
(ו) וּבְמַלְכוּת אַחֲשֵׁרוּשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁטֵנָה עַל יֹשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּם:
(ז) וּבִימֵי אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא כָּתַב בְּשֵׁלֶם מִתְרַדָּת טְבָאֵל וְשָׂאֵר כְּנֹזְתָיו עַל אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּ מֶלֶךְ פָּרַס וּכְתַב הַנְּשִׁיתָן כְּתוּב אֲרַמִּית וּמִתְרַגָּם אֲרַמִּית:

2 פירוש המיוחס לרש"י עזרא פרק ד

(ו) ובמלכות אחשורוש - שמלך אחר כורש הוא אחשורוש שלקח אסתר: כתבו שטנה - שלא לבנות בית המקדש: על יושבי יהודה וירושלים - להלשינם ולקנטר' שלא יבנו הבית:
(ז) ובימי ארתחששתא - הוא כורש מלך פרס מנין אותיות של כורש עולה למנין אותיות דריוש וכן שנינו במסכת ר"ה הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא כורש על שם שמלך כשר היה ארתחששתא על שם המלכו' ובסדר עולם מצאתי דריוש הוא ארתחששתא וכל המלכות כולה נקראת ארתחששתא וכו':

3 ר' משה קמחי (מיוחס לאבן עזרא) עזרא פרק ד

(ו) ובמלכות אחשורוש - הוא המכונה ארתחששתא בלשון פרס:

4 דניאל פרק יא

וַעֲתָה אָמַת אֲגִיד לְךָ הִנֵּה עוֹד שְׁלֹשָׁה מְלָכִים עֹמְדִים לְפָרַס וְהַרְבִּיעִי יַעֲשִׂיר עֶשֶׂר גְּדוֹל מְכַל וּכְחֻזְקָתוֹ
בְּעֶשְׂרוֹ יַעִיר הַכֹּל אֶת מַלְכוּת יָנָן:
(5) רש"י דניאל פרק יא פסוק ב

(ב) הנה עוד שלשה מלכים וגו' - רז"ל אמרו בסדר עולם זה כורש ואחשורוש ודריוש שבנה הבית ומה ת"ל רביעי רביעי למדי, אבל בספר יוסף בן גוריון כתוב שהיה לו בן לכורש שמלך תחתיו לפני מלוך אחשורוש ושמו במבישה:

6 אסתר רבה (וילנא) פרשה א

ג אחשורוש ר' לוי ורבנן, ר' לוי אמר אחשורוש הוא ארתחששתא, ורבנן אמרי אחשורוש שכל מי שזכרו חושש את ראשו, למה קראו הכתוב ארתחששתא שהיה מרתיח ותש, אחשורוש, ר' יצחק ורבנן, ר' יצחק אמר אחשורוש שבאו כל הצרות בימיו, שנא' אבל גדול ליהודים, הוא אחשורוש שבאו כל הטובות בימיו שנא' שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב, רבנן אמרי אחשורוש עד שלא נכנסה אסתר אצלו, הוא אחשורוש, משכנסה אסתר אצלו לא היה בועל נדות.

WHEN DID THE PURIM STORY ACTUALLY TAKE PLACE? *History, Aggadah, and an Educational Challenge*

7) בעל המאור ראש השנה דף א עמוד א

[דף ג ע"ב] מצאתי שבוש וחלוף בנוסחאות וגם בפירושו ולפיכך אני כותב תחלה הנוסחא הברורה. מתקיף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדדי ועוד כתב ושיצי ביתא דנא וגו' ותניא באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו שנאמר ויבא ירושלים בחדש החמישי וכו' מי דמי הכא **דריוש** הכא כורש הכא ארתחשסתא תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא וכו' כך היא הגירסא וזה הוא הפי' כי רב יוסף ברור היה הדבר הזה אצלו כי הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא והיינו דמתקיף לה רב יוסף דא"כ דמנינן לה לכורש דהוא דריוש הוא ארתחשסתא מניסן ולא מתשרי כדמוכחי קראי בנבואת חגי קשו הנך קראי דבספר עזרא דדברי נחמיה בן חכליה שנראה לנו משם הוא מונה מתשרי ולא מניסן והא קי"ל הוא דריוש הוא ארתחשסתא ועוד כתיבי קראי אחריני דמשמע דלא מנינן מניסן ושיצי ביתא דנא וכו' ותניא באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו שנאמר ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנה שביעית למלך וכתוב בתריה כי באחד לחודש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל ומכאן למדנו לאותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל ואי אתה יכול לומר שבאותה שנה עצמו היה משום דבהדיא כתיבי קראי לאחר שעשו חנוכת הבית ולאחר שעשו פסח בשנה ששית ואחר הדברים האלה במלכות ארתחשסתא מלך פרס עזרא בן שריה וכו' וכיון שעלה עזרא בא' בניסן בשנה השביעית למלך וקי"ל הוא דריוש הוא ארתחשסתא ע"כ באותו זמן לשנה הבאה היה כי זמן סוף אדר עם תחלת ניסן אחד הוא ואם איתא דמנינן מניסן שנה שמינית מיבעיא ליה וא"ת אדמותיב לדר"ח מהכא ליקשו ליה לרב יוסף גופיה קראי אהדדי מ"ש דקא מותיב לר"ח יש להשיב אי לאו דאר"ח דמנינן למלכי אומות העולם מתשרי קראי לרב יוסף לא קשו אהדדי לפי שיש לומר כי לכל מלך ממלכי אומות העולם מונין שנה מיום שעמד בו עד כנגד אותו יום לשנה הבאה וכן לכל שנה ושנה ויום שעמד בו דריוש דהוא ארתחשסתא היה במרחשון או באלול ומיתרצי כולו קראי ולא קשו אהדדי ולא מידי ומש"ה מותיב לה ר"י לר"ח ואכתי לא סליק פירוקא לקושיא דרב יוסף דכיון דכל הדין סוגיא דשמעתא מסתגי על הדין אורחא דהוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא ומהדרי' בגמ' לברורה ולא חוורא והיינו דמתמהין עלה מי דמי כלומר מאי היא דר"ח ור"י מייתי ראייה מקראי דדריוש וארתחשסתא ור' אבהו קאמר עלה כורש מלך כשר היה וברירנא מדתנא בברייתא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא והדרי' לפרוקא לקושיא דר"י ואמרי' מ"מ קשיא ופרקי' ל"ק כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ והוי יודע שכל הדברים הללו אינן אמורין אלא על המלך האחרון של פרס שנראה מן הכתוב לפי מה ששינו באותה ברייתא דתניא באותו זמן לשנה הבאה וכו' שהיה נקרא בשני שמות בשם דריוש ובשם ארתחשסתא ולא מצינו לו בכ"מ שנקרא כורש אלא במקום אחד בלבד שנדמה לו לר' אבהו משום שנקרא בשם כורש לפי שהיה מלך כשר שכתב ושבי יהודאי בניין ומצלחין בנבואת חגי נביאה וזכריה בר עדו ובנו ושכלילו מטעם אלהי ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס כיון שכתב מלך פרס ולא נאמר מלכי פרס נראה לנו מזה כי שלשה שמות היה לו וכי מלך כשר היה מתחלתו ולכך נקרא כורש ומאותה ברייתא ששינו באותו זמן לשנה הבאה למדנו שני שמות למלך אחד שהם דריוש וארתחשסתא ומדברי ר' אבהו למדנו לו אף השם השלישי שהוא כורש ואין זה כורש המלך שהיתה הפקידה בתחלת מלכותו שהוא היה הראשון ממלכי פרס שמלך בבבל אחר דריוש המדי וזה היה המלך האחרון שהרגו אלכסנדרוס והוא היה בן אסתר כדברי רבותינו וזה שהביאו ראייה עליו לומר שהחמיץ מדכתיב נדבכין די אבן גלל תלתא אע"פ שאותן דברים הם דברי כורש המלך הראשון כמו שנמצא כתוב באותה מגילה דאישתכח באחמתא בבירתא די במדי מדינתא כיון שסמך עליה האחרון וצוה לקיימה ולעשות כדבריה סברנו לומר ששניהם החמיצו לאחר כשרותם זה הוא העולה בידינו לפי מדרש רבותינו ולפי דקדוקיהם **אבל הפי' הנכון לפי הפשט** זה שכתוב ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס שלשה מלכים היו והרי הוא כמו שאמר מלכי פרס כי כל אחד מהם היה מלך פרס והשנים הראשונים הזכרו לענין בנין הבית שכורש היה המתחיל ודריוש היה המשלים וסמוך להם ארתחשסתא המלך האחרון שאף הוא בנה חומות ירושלים כמו שמפורש בדברי נחמיה ובכולן נתקיימה נבואת ישעיה שכתוב ובנו בני נכר חומותיך ומלכיהם ישרתונך ואין זה ארתחשסתא הראשון שצוה לבטל מלאכת בית המקדש לפיכך סמכו הכתוב לשלשה מלכים הללו והזכירן בזה אחר זה להזכיר שבחן וזכותן.